

ECONOMIA MONDIALĂ ÎNTR-O SCHIMBARE VIZIBILĂ A CENTRELOR DE PUTERE¹

Dr. Simona MOAGĂR- POLADIAN²

Abstract

The financial crisis that ongoing in 2008 had relocated the power centers from the developed countries to the emerging ones. China, Brazil, India and Russia would become recognized powers of the world in only one decade from now on. In the last 3 years, the governments of the most important world countries have given the test of crisis management. The modifications that have been positioned on the world level had enhanced the economic powers map. Over 3 decades of continuous growth, China has surpassed the Japan GDP volume and is the second biggest power after USA on the world level. IMF confirmed that the financial system is the Achilles heel for the world economic development. IMF analysts recommend to all states to maintain their support for financial sector.

At the world level, the rate of economic growth substantially differ from one region to another, showing an unequal distribution. The rate of growth in the developed countries reached between 1 and 3.5 per cent and in the same time the emerging countries recorded a more advanced rate of growth up to 6 per cent to 9.5 per cent in Latin America and some countries from South East Asia.

Jel Classification: F01, F60, O11, O50

¹ Partially the paper is based on some results of the research performed for the study "" of the Romanian Academy, 2010

² Senior economic fellow, PhD

La peste doi ani de la prăbușirea băncii Lehman Brothers, **FMI auaține că sistemul financiar rămâne "calcâiul lui Ahile" pentru relanaarea creșterii economice mondiale.** Drept urmare, oficialii FMI recomandă statelor să mențină sprijinul pentru sectorul financiar. Fondul **avertizează că riacurile determinate de creșterea datoriilor auverane ae mențin la un nivel ridicat, întrucât piețele continuă aă își concentreze atenția pe datoriile publice ridicate.**

FMI a revizuit în scădere estimările privind costurile crizei de la 2.800 de miliarde de dolari anul trecut la 2.200 miliarde dolari în raportul din octombrie 2010. Se subliniază faptul că **sistemele financiare cele mai expuse aunt cele ale regiunilor bogate: Uniunea Europeană, Japonia și SUA.**

Raportul "de toamnă" al FMI din octombrie 2010³ subliniază faptul că, procesul de relansare a economiei mondiale în urma celei mai severe crize economico-financiare din ultimele decenii s-a intensificat în prima jumătate a anului curent. Conform estimărilor, economia mondială a crescut într-un ritm anualizat de 5,25% în primul semestru, evoluție ușor superioară previziunilor elaborate în luna iulie.

Cu toate acestea, ritmul acestui proces de relansare economică diferă de la o regiune la alta fiind un proces fragil, cu o distribuție inegală: economiile dezvoltate au înregistrat o creștere anualizată de 3,5% (un ritm redus, având în vedere dimensiunea crizei economice) în timp ce economiile emergente au avansat într-un ritm real de creștere de 8%. Se remarcă economiile din Asia și America Latină, care au înregistrat ritmuri de creștere de 9,5% și, respectiv, 7%. Pe de altă parte, economiile Statelor Unite și Japoniei au marcat o încetinire pronunțată în trimestrul II 2010.

În acest context, FMI a majorat previziunile de evoluție a economiei mondiale în 2010, de la 4,6% (potrivit previziunilor din luna iulie) la 4,8%. Economiiile dezvoltate ar urma să crească cu 2,7%, în timp ce pentru economiile emergente și în dezvoltare noile previziuni indică o accelerare a ritmului, de 7,1%.

Cu toate acestea, au fost reduse semnificativ previziunile cu privire la evoluția economiei americane în 2010 la 2,6% (3,3% estimat în iulie). Pe de altă

³ Vezi: „World Economic Outlook-Recovery, Risk, and Rebalancing”, October 2010, www.imf.org

parte, previziunile cu privire la economia Zonei Euro în 2010 au fost majorate la 1,7% (1,0% în iulie).

Pentru anul 2011, FMI prognozează o ușoară încetinire a economiei mondiale la 4,2% ritm anual (revizuire în scădere la 4,3 % comparativ cu previziunile din iulie), ritmuri reale de creștere de 2,2% (2,4% în iulie) pentru statele dezvoltate, respectiv 6,4% pentru economiile emergente și în dezvoltare.

Se observă o încetinire ușoară a economiei mondiale pe termen scurt, acest proces urmând să fie observat atât la nivelul economiilor dezvoltate cât și al celor emergente. Printre principalii factori de risc cu privire la evoluția economiei mondiale pe termen scurt FMI menționează: atenuarea ritmului de refacere a stocurilor de către companii, retragerea treptată sau încheierea programelor de stimulare, incertitudinile de pe piețele financiare (criza finanțelor publice, finanțarea băncilor, nefinalizarea reformei sistemului financiar, ajungerea la scadență a unor datorii importante în țările vulnerabile din punct de vedere bugetar).

Pe termen mediu, principalii factori de risc pentru evoluția economiei mondiale menționați de FMI sunt: deteriorarea fundamentelor macroeconomice în economiile dezvoltate comparativ cu economiile emergente, proces amplificat de criza financiară; stagnarea procesului de echilibrare a economiei mondiale.

Cu toate acestea, FMI atrage atenția cu privire la factorii de risc pentru acest scenariu: **o relansare economică durabilă este dependentă de cele 2 procese de echilibrare (între cererea guvernamentală și cererea privată la nivelul țărilor dezvoltate și între cererea externă și cererea internă la nivelul economiilor emergente și în dezvoltare)**. Experții FMI consideră că principala problemă economico-socială la nivel global este rata ridicată a șomajului (în prezent existând circa 210 milioane de șomeri, în creștere cu 30 milioane, comparativ cu 2007, înainte de declanșarea crizei, cea mai mare contribuție la această evoluție fiind determinată de economiile dezvoltate).

Raportul mai atrage atenția asupra menținerii problemelor din sectorul financiar-bancar, cu impact nefavorabil pentru creditare. Stabilitatea sistemului financiar internațional a fost afectată pe parcursul trimestrului II al anului 2009 de **declanșarea crizei finanțelor publice**: cotațiile acțiunilor au înregistrat scăderi de 10%-15% pe majoritatea piețelor de capital; primele de risc pe piețele de obligațiuni au crescut semnificativ. Cu toate că în ultima perioadă am asistat la

semnale de normalizare a funcționării sistemului financiar internațional, FMI menționează o serie de factori de risc: vulnerabilitatea la șocuri de încredere, dependența de măsurile de susținere a guvernelor și a băncilor centrale, necesitatea recapitalizării instituțiilor (în special la nivelul Zonei Euro).

Mai sunt subliniate principalele provocări pentru economiile dezvoltate: reforma sistemului financiar (mai ales că acest sector se menține vulnerabil la șocuri), consolidarea situației financiare a consumatorilor, stabilizarea și reducerea datoriei publice. Astfel, politicile macroeconomice din aceste state ar trebui să fie orientate către stimularea cererii private, reforma sectorului financiar și consolidarea bugetară (prin implementarea de planuri credibile de ajustare).

Pe de altă parte, la nivelul **economiilor emergente**, principala provocare macroeconomică o reprezintă **dependența de cererea din economiile dezvoltate**. Astfel, politicile macroeconomice din aceste state ar trebui să fie orientate spre susținerea cererii interne, inclusiv prin mecanismul flexibilității cursului de schimb.

Criza a mutat centrele de putere dinspre statele dezvoltate către cele emergente. Peste un deceniu, China, Brazilia, India și Rusia vor deveni puteri economice recunoscute. În ultimii trei ani, guvernele marilor state ale lumii au dat testul de administrare a crizei. **Schimbările care au loc la nivel mondial au modificat harta puterilor economice.**

După trei decenii de creștere spectaculoasă, produsul intern brut al Chinei l-a depășit pe cel al Japoniei. A devenit, astfel, a doua putere economică mondială după Statele Unite. Liderii chinezi dau exemplul Japoniei drept un model care nu trebuie urmat. Argumentele sunt de partea lor. **Japonia se confruntă cu o datorie publică uriașă și are nevoie de o restructurare financiară urgentă.**

Totuși, diferențele dintre cele două țări sunt vizibile în nivelul de trai și în puterea de cumpărare. Venitul pe locuitor în Japonia este mai mare de 40.000 de dolari, în timp ce în China este de doar 4.200 de dolari.

Potențialul uriaș al Chinei este imposibil de subestimat, se vorbește tot mai mult de "sfidarea chineză" și un număr mare de analiști încearcă să prevadă consecințele acestei ascensiuni a unei noi mari puteri mondiale. Chiar dacă,

inevitabil, China va cunoaște perioade de criză și chiar declin, acestea par să se situeze destul de departe în viitor.

Cu siguranță, revirimentul economiei globale este strâns legat de cea mai puternică economie a lumii. **În Statele Unite, reluarea creșterii economice rămâne fragilă și există temeri legate de o nouă recesiune.** La începutul lunii septembrie, Nouriel Roubini aprecia că, economia mondială nu se poate decupla de la consumatorul american. “În Europa, Germania este puternică, însă în restul continentului situația este destul de precară. Restul lumii nu se poate descurca fără sprijinul consumatorului american”.

În pofida eforturilor și strategiilor de tip Lisabona 2010, **Uniunea Europeană nu reușește să-și recâștige dinamismul, competitivitatea și poziția pe care le-a avut cândva în economia mondială.**

1. CĂTRE UN NOU SISTEM MONETAR INTERNAȚIONAL?

Deprecierea continuă a cursului dolarului american față de principalele valute (și implicit a yuanului, care este legat de moneda americană) a determinat tensiuni pe piețele valutare internaționale. „Nivelul actual al cursului yuanului și dolarului nu reflectă valoarea reală a monedelor naționale ale Chinei și SUA”, afirma purtătorul de cuvânt al cancelarului Germaniei, Angela Merkel.

Aceste comentarii vin pe fondul deprecierei dolarului, care a ajuns la minimul ultimelor opt luni în raport cu moneda unică europeană, și a temerilor legate de izbucnirea unui „război al valutelor” între euro, dolar, yuan și yenul japonez. Dolarul este supus unor puternice presiuni pe piețele internaționale în condițiile în care FED-ul va pune în aplicare un nou set de măsuri de stimulare a economiei, iar injecția de noi dolari va reduce și mai mult cursul monedei americane.

În timp ce Administrația Obama continuă disputa cu liderii de la Beijing privind deprecierea artificială a monedei chineze, un număr crescând de țări abandonează regulile pieței libere care au dominat comerțul mondial în ultimele decenii și încep să joace după „regulile chineze”.

Recent, Camera Reprezentanților a votat un proiect de lege care susține că rata de schimb a yuanului reprezintă o subvenție deghizată, riscând să reaprindă diferende mai vechi dintre Washington și Beijing pe tema schimburilor comerciale. Textul ar putea deschide calea introducerii unei taxe vamale suplimentare asupra produselor importate din China, legea propusă permițând Departamentului american al Comerțului să aplice taxe vamale compensatorii, dacă se dovedește - conform criteriilor OMC - că un guvern acționează asupra cursului de schimb și contribuie în acest mod la „subvenționarea” exporturilor.

Ultimele săptămâni din septembrie și începutul lunii octombrie 2010, spectrul unui *“război al valutei”* a agitat piețele valutare, care se tem de consecințele negative asupra schimburilor internaționale, în contextul economic al ieșirii din criză. Ministrul brazilian de finanțe, Guido Mantega, a fost primul care a folosit public formula „războiul valutei”, evocând măsurile unilaterale luate de numeroase state pentru a împiedica deprecierea monedelor lor, în primul rând China, care menține deliberat yuanul la un nivel scăzut pentru a-și susține exporturile. Japonia, Coreea de Sud, Brazilia și Elveția au intervenit, la rândul lor, pentru a stopa evaluarea monedelor lor naționale. Chiar și Statele Unite, care, fără a interveni direct pe piețele valutare, mențin condiții de creditare care favorizează o scădere a biletului verde.

Dominique Strauss-Kahn, directorul general al FMI, apreciază că guvernele riscă un război al valutei dacă vor încerca să utilizeze cursurile de schimb valutare pentru rezolvarea problemelor interne. „A început să circule ideea că valutele pot fi utilizate ca arme în politica economică. Transpusă în fapte, o astfel de idee ar reprezenta un risc foarte serios pentru relansarea economiei mondiale. O astfel de abordare poate avea un impact distructiv și de durată”.

În aceste condiții, responsabilii europeni sunt deosebit de prudenți. Euro a atins la 8 octombrie 2010 nivelul 1.3933, ceea ce provoacă îngrijorare în țările exportatoare, în special în Franța și Germania.

Turbulențele de pe piețele valutare au alarmat și băncile. Organizația mondială a băncilor (IIF- Institut of International Finance), care grupează 420 de bănci, a lansat un semnal de alarmă, cerând marilor puteri economice să elaboreze un „pact mondial” al valutei pentru reechilibrarea economiei mondiale și a avertizat că, lipsa coordonării ar putea antrena înmulțirea măsurilor protecționiste. Așa cum declara Charles Dallara, director general al IIF,

o reechilibrare ar trebui să fie susținută de „angajamente puternice de control al deficitelor bugetare în SUA și de reforme structurale în Europa”⁴.

Cu ocazia întâlnirii la nivel înalt UE-Asia, de la Bruxelles din 4-5 octombrie 2010, responsabilii europeni și-au sporit presiunile asupra Chinei pentru aprecierea cursului de schimb al yuanului. Riscul unui război al valutelor afectează în mod special euro, care, spre deosebire de yuan sau dolar se apreciază, în timp ce UE traversează o gravă criză de încredere ca urmare a situației din Grecia (la care se adaugă, Spania, Portugalia și, mai nou și Irlanda).

„Trăim în aeolul XXI fără o ordine monetară și, pe plan mondial nu avem un organism unde să putem dezbate problemele monetare”, declara la summit președintele Franței, Nicolas Sarkozy, pledând pentru „o nouă ordine monetară”.

Problema unei noi ordini monetare face parte din prioritățile lui Sarkozy fixate pentru perioada președinției franceze a G-20, care a început din 12 noiembrie⁵ 2010.

În 2025, aproape două treimi din populația globului va trăi în Asia. Este estimarea analiștilor ONU, care mai sunt de părere că populația lumii va crește cu cca. 20% ajungând în 2025 la 8 miliarde de locuitori comparativ cu cei 6,5 miliarde în prezent, iar 97% din această creștere se va datora Asiei și Africii.

2. CEI DIN URMĂ DEVIN CEI DINTÂI?

Criza financiar-economică internațională a accelerat procesul de reorganizare a ierarhiilor economice existente, propulsând unele dintre țările emergente în poziții fruntașe, după cum se arată într-un studiu realizat de Centrul pentru Economie și Cercetări în Domeniul Afacerilor (CEBR) și publicat în octombrie 2010.

“Centrul activității economice globale se va muta cu precădere către țări precum China, India, Rusia și Brazilia și într-o măsură mai redusă către Mexic, Canada și Australia”, a declarat Owen James, economist la CEBR, citat de Agenția

⁴ Vezi: „Call for new global currencies agreement”, Financial Times”, 5.10.2010

⁵ Vezi: “Le plan de Sarkozy pour stabiliser les monnaies”, La Tribune, 4.10.2010

Bloomberg. De cealaltă parte, ponderea deținută de statele cu economii avansate se va diminua considerabil.

Potrivit prognozelor publicate de CEBR, PIB cumulativ al celor 33 de state membre OCDE va reprezenta în 2015 66% din PIB mondial comparativ cu 77% în 2004. După ce a devansat Japonia și a devenit a doua putere economică din lume, fiind depășită doar de SUA, economia Chinei ar putea ajunge să reprezinte în numai 5 ani, 11,4% din economia mondială.

Totodată, India, o altă țară asiatică cu un ritm substanțial de creștere a PIB, care ocupă în prezent 11 între economiile lumii după PIB (1,9% din PIB mondial), va ajunge să dețină ponderi tot mai semnificative din PIB-ul mondial până în 2015, în special ca efect al măsurilor de reformă fiscală introduse din anul 2000.

Principala economie din America de Sud, **Brazilia**, va ajunge să ocupe poziții tot mai aproape de top în clasamentul mondial, bazându-se pe un sector industrial tot mai dezvoltat care reprezintă 28,5% din PIB și care este specializată în primul rând pe producerea de autoturisme, oțel și produse petrochimice.

În 2025, 61% din populația globului va locui în Asia⁶, iar populația Indiei va fi aproape egală cu cea a Chinei.

În schimb, în UE populația va reprezenta în 2025 numai 6,5% din populația globului. Nicio țară comunitară luată individual nu se va afla printre primele cele mai populate state ale lumii. Mai mult, UE va avea cea mai mare pondere a populației de peste 65 de ani, respectiv 30% din populația totală a acestei zone. În 2030 raportul dintre populația activă și pensionari va scădea de la 4 în prezent la puțin peste 2. Impactul bugetar al populației vârstnice va fi din ce în ce mai vizibil și se estimează că va efortul bugetar va fi cu crește cu 5 p.p. din PIB până în 2060 în Zona euro⁷.

Concomitent cu această creștere accelerată a populației Asiei pentru a acoperi cererea de consum și de investiții tot mai mare, se estimează că producția mondială aproape că se va dubla până în 2025.

Triada SUA-UE-Japonia nu va mai domina creșterea mondială, chiar dacă SUA are toate șansele să-și mențină prima poziție. Dar vor avea loc mutații

⁶ Vezi Beets, EC, 2008, "Demography Report: meeting Social Needs in a Ageing Society", Commission Staff Working Document.

⁷ Vezi European Commission, "Ageing Report, Dealing with the impact of an ageing population in the EU", Communication from the Commission, 2009.

de poziție între marii lideri ai planetei, în favoarea unor state care aparțin în prezent în grupul țărilor emergente. **Analiztii europeni estimează că în 2025 statele emergente și în curs de dezvoltare care în prezenta dețin 20% din avuția mondială vor ajunge să dețină 34%.**

Centrul de gravitație al producției mondiale se va muta către Asia⁸ către grupul China-India-Coreea de Sud care va reprezenta echivalentul UE în planul producției mondiale. Dacă se adaugă Japonia, Tailanda, Taiwan și Indonezia, **ponderea Asiei va ajunge la peste 30% din PIB-ul mondial depășind cu mult UE care nu va reprezenta peste 20%.**

Înainte de 2025, China are toate șansele să ajungă a doua mare putere a lumii, iar India a șasea, întrecând Italia și fiind la concurență cu Franța.

În 2030, "clasa de mijloc din întreaga lume" va totaliza aproximativ 1 miliard de persoane, cu venituri cuprinse între 4000 și 17000 \$/an de persoană. 90% dintre aceștia vor locui în țările emergente. Această creștere va avea serioase implicații politice și sociale.

În 2025, volumul valoric al comerțului ar putea să se dubleze comparativ cu 2005, statele în curs de dezvoltare participând cu peste 30% la exporturi (față de 20% în anul de referință). UE va schimba locul de prim rang în favoarea Asiei de Sud-Est, în ceea ce privește volumul valoric al exporturilor mondiale. Concret, se preconizează ca ponderea exporturilor UE în total mondial să scadă de la 39% în 2005 la 32% în 2025 comparativ cu creșterea ponderii exporturilor asiatice de la 29% la 35%.

Între atuurile adevărate ale acestor prognoze, cele mai importante sunt:

1. Transfer științific și tehnologic dinspre SUA-UE către Asia; se estimează că aproximativ 645.000 de studenți chinezi și 300.000 de studenți indieni vor studia în afara granițelor în 2025, ceea ce reprezintă un semn că aceste state câștigă teren în planul dobândirii de cunoștințe în vederea formării de cercetători și specialiști de elită;
2. Numărul studenților din statele UE care vor studia în China va crește;
3. Asia de Sud-Est va fi principala destinație a investițiilor în vederea localizării de unități de cercetare-dezvoltare;

⁸ Yvan Decreux (CEPII), Christophe Gouel (INRA-CEPII) and Hugo Valin (CEPII), "The World in 2025, Economic projections with the MIRAJE model", intermediary report for the EC, Directorate General for Research, 5 Sept. 2008, 34 pp.

4. Majoritatea inovațiilor care acumulează cunoștințe științifice și tehnologice de ultimă generație în domenii precum nanotehnologia, biometrica, științele cognitive, biologie sintetică și tehnologii de supraveghere vor fi mai rapid încorporate în economiile asiatice, iar sistemul de educație, ca învățământul primar, secundar, terțiar, precum și pregătirea doctorală va trebui să țină seama de aceste noi realități;
5. În conformitate cu Agenția Internațională de Energie (AIE), în 2025 noua geopolitică a gestionării resurselor energetice va fi caracterizată de **creșterea importanței strategice a Orientului Mijlociu, Rusia și Caucazi**; potrivit estimărilor analiștilor de la AIE, producția de țiței va scădea în favoarea celei de cărbune care va deveni sursa principală de energie.

Referințe Bibliografice:

Gavin Hewitt, 'Europe : A pause in the crisis' CNN, disponibil la <http://cnn.com> , 14 mai 2010;
Kennet Rogoff, 'An age of diminished expectations?', 0.08.2010, disponibil la <http://www.cambridge.com>;
Joseph Stiglitz, 'Freefall:free Markets and the Sinking of the Global Economy', disponibil la <http://nobelineconomics.en>;
BCE, "Raport anual 2009"-Eurosistem, editat de BCE în 2010, disponibil pe <http://www.ecb.com>;
BCE, "Monthly Bulletin", august 2010, disponibil la adresa <http://www.ecb.mb> 201008en.pdf;
BCE, "Monthly Bulletin", septembrie 2010, disponibil la adresa <http://www.ecb.mb> 201009en.pdf;
Moody, "moody's sees banking contagion in eurozone debt crisis", disponibil la <http://www.moody.com>;
ECOFIN, "Ecofin reached an agreement on a loan package of more than 500 billion euro's for exceptional cases", disponibil la <http://www.ecofin.com>;
Comisia Europeană, "Full text of EU crisis mechanism agreement", disponibil la <http://www.europeancommission.eu>;

Surse statistice:

- Fondul Monetar Internațional, publicații 2009-2010, <http://imf.com>
- Organizația Mondială a Comerțului, WTO, statistici 2010, <http://wto.com>